రిలీవరు

తాసీల్దారు రాజేశ్వర్రావుకి తెగకోపం వచ్చింది, రాని బస్సుమీద.

వచ్చి నెత్తికెక్కి కూర్చున్న సూర్యుడిమీద.

ఎప్పుడొస్తాడో తెలీని తన రిలీవరుమీద.

తన ఉద్యోగం గజెట్చేసిన గవర్నమెంటుమీద.

అసలు ఈ మధ్య జరిగినదేదీ అతనికి నచ్చలేదు. ఇంతవరకూ స్వంత ఊళ్లో, పుట్టినజిల్లాలో కాలుమీద కాలేసుకొని దర్జాగా రాజాలా ఉద్యోగం చేసుకునేవాడు.

తనుద్యోగం గజెట్ చేసేక, తొలిసారి తనజిల్లా, మరో మూడు జిల్లాలూ తప్పించి బదలీచేశారు. "పిల్లకి పెళ్ళిచేసుకోవాలి బాబోయ్ ట్రాన్సఫరాపం" డన్నాడు. "కొత్త ఊళ్ళోనే చెయ్ పెళ్ళి" అన్నారు, పై అధికార్లు. "పిల్లకిదే శాస్తి" అని నాల్నెల్లు సెలవుపెట్టేశాడు, ఆవూరు తప్పించుకుందికి.

సెలవ్ ఖర్చు తప్పిస్తే పిల్లపెళ్ళీ కాలేదు, బదలీ తప్పలేదు. సెల వాఖర్ని అక్కడికే, మళ్ళీ అవూరే వెళ్ళమని మొండిపట్టు పట్టింది గవర్నమెంటు.

తన ఊరేం గొప్పదనికాదు; ఆ వూళ్ళో మిత్రుల్లా వుండే శత్రువులు. శత్రువుల్లావుండే మిత్రులూ తప్పిస్తే

మూడో రకం మనుషులు కన్పించరు. అన్నిట్లోనూ పాలిటిక్స్! ప్రతిదాన్లో లిటిగేషన్.

కాని ఎంత చెడ్డా తన సొంతవూరది. అందుకే దాని మీదంతభిమానం తనకి. అందులోనూ తాసిల్దారు పనంటే తమాషాకాదు. కరణాల పేచీలతో, మునసబుల మడతలతో నిండిపోయుంటుంది.

మునసబు మీసం చూసి చెప్పేయ్యాలి వాడు మిస ప్రోప్రియేటరో కాడో.

కరణం కళ్లు చూసి కనిపెట్టెయ్యాలి కల్టివేషనేకొంటు కుకప్ చేస్తాడో లేదో.

ఆ వచ్చే కుర్రముండావాడు చస్తాడు యీవూరి మత లబీ లర్థంకాక, గూడుపుఠాణీల్లో ఉక్కిరిబిక్కిరై పోతాడు. అందులోనూ డైరెక్టు రిక్రూట్టు. నా మొహంకాదూ! గుమాస్తాగా పుట్టి, రివిన్యూ యినస్పెక్టరుగా పెరిగి, తాసిల్దారైన తనకే యీ ఉద్యోగం లోతుల్లో అడుగు తగల్డంలేదే, ఇంక వాడేం చేసిచస్తాడు! ఎమ్మే పాసై పరీక్షల్తగలెట్టినట్టుగాదు తాసీల్దారీ!

ఏదో వాడి ఖర్మాన వాడు పోతాడు. నా ఖర్మాన్నే పోదును. బస్సొస్తే అనుకున్నాడు రాజేశ్వర్రావు.

బట్టతల యెండలో మెరుస్తూ మండిపోతోంది. ఖద్దరు చొక్కా చెమటికి తడిసిపోయింది. మధ్యాహ్నం పన్నెండైనా పదకొండుగంటల బస్సు తగలడిచావలేదు. బస్సు పోతున్నదన్న తొందర్లో కరణం వండించినా వడ్డించనివ్వకుండా బండిమీదీవూరొచ్చేశాడు, కేంపెళ్ళినూర్నించి.

ఆకలికి కడుపు మండిపోతోంది.

ఎండకి నెత్తి మండిపోతోంది.

ట్రాన్సఫర్లవుతుంటే గుండె మండిపోతోంది.

కోపానికి ఒళ్లు మండిపోతోంది.

కాని బస్సు తగలఢ్డేదు.

కోపం దిగమింగి చుట్టూ చూశాడు రాజేశ్వర్రావు. కళ్లు మూసుకుని వో ముష్టాడు చెట్టు చల్లనినీడలో తత్వాలు పాడుకుంటున్నాడు. ఎక్కడో సినిమా ఎడ్వర్టయిజ్మెంటు పాట గాలిలో కరిగి అలలు అలలుగా, వినిపించీ వినిపించ కుండా వినిపిస్తోంది. "గౌరమ్మా నీ మొగు డెవరమ్మా" అని పడవ్వా డెవడో చెవులు బద్దలుకొట్టేస్తున్నాడు. ఆ గౌర మ్మెవరో తెలీదుకాని యీ పడవ్వాణ్ణి మాత్రం మొగుణ్ణి చేసుకోదు వీడి గొంతువింటే ననుకున్నాడు, రాజేశ్వర్రావు.

కాని బస్సు రాలేదు. వస్తేమాత్రం తనకి ఫ్రంటు సీటు దొరుకుతుందన్న నమ్మక వేఁవిఁటి? పెర్మినస్టర్గరైతే కండక్టరూ డ్రైవరూ బతిమాలి ఎక్కిస్తారు, అన్ని ఫ్రంటు సీట్లో. ఈమధ్య వూళ్లో ఎక్కితే తనకు ఫ్రంటుసీటు దొరకదు అదిమాత్రం ఖచ్చితం. ఫ్రంటుసీట్లో వున్నవాడు పకీరువెధ వైనాసరే యీ రోజుల్లో తనకోసం దిగమంటే దిగడు. పూర్వం రోజులైతేనా! తన రివిన్యూ యినస్పెక్టరుగా వున్న రోజులలోకూడా పెద్ద పెద్ద మర్చెంట్సు ఖాళీ చేసేసే వారు తనకోసం ఫ్రంటుసీటు. 'ఈవేళెలావుందో నా అదృష్టం, అనుకున్నాడు.

వెంటనే యీవేళ నా అదృష్టం బాగోలే దనుకున్నాడు. బస్సు న్యూచెడగానే క్రైమ్ పిక్చర్లో దొంగ వెధవలా ఎవడో 'స్టై'లో సహా బెర్లిన్‌న్యూస్లో వుండి నల్ల కళ్ళద్దాల్లోంచి ఎవర్ని చూస్తున్నాడో తెలీకుండా చూస్తూ కూర్చున్నాడు ఫ్రంటు సీట్లో.

వయ్యారంగా కూర్చున్నాడు. హాయి లోలకపోస్తూ కూర్చున్నాడు.

'ఛావనీ వెధవని' అనుకుంటూ కండక్టరు చూపించిన మూడో సీట్లో కూలబడ్డాడు రాజేశ్వరరావు. కండక్టరు విజిల్తో టుంకులా చప్పుడు చేస్తూ బైల్దేరింది బస్సు.

పంటకాలువమీంచి చల్లగాలి పలకరిస్తోంది.

నీలి ఆకాశంలో రెండు కొంగలు అందంగా ఎగురుతున్నాయి.

దూరంగా కాలువలో పడవ తెరచాప, తెగి పడిన తెల్లమేఘం ముక్కలా వుంది.

కాలువపతల గట్టు నెత్తిన తట్టతో వయ్యారంగా వూగుతూ నడుస్తోందో బిగువు రవిక పల్లెపడుచు.

ఇవేవీ శాంతపర్చలేదు రాజేశ్వర్రావుని. వీట్ని సుస్పష్టంగా చూడ్డానికే నన్నట్టు కళ్ళజోడు తీసి మళ్ళీ పెట్టేసుకున్నాడు, ఫ్రంటుసీటు పింజారీ.

కొన్ని లక్షణా లయ్యేక బస్సు కలియజూసేడు రాజేశ్వర్రావు, తన ఎడంపక్క పల్లెటూరి ముసలాడు ఆరిన చుట్ట నోట్లో పెట్టుకుని సొంగ కారుస్తున్నాడు. కుడిపక్క

మిల్లు ప్రొప్రయిటరు నిద్రపోతూ తనమీదికి వాలిపోతున్నాడు. తన కెదురుగా వున్నవా డెవడో చెప్పడం కష్టం. కాని బెంగ వాడి కళ్ళల్లో గూడు కట్టుకుంది. పిల్లకి పెళ్ళి చెయ్యాలో ఏఁవిఁటో? జాలిపడ్డాడు రాజేశ్వర్రావు. కాని వుండుండి ఎదుటివాడు పంచెలో చేతులుపెట్టి మోకాళ్ళు బరుక్కోడం రాజేశ్వర్రావు చూసినప్పుడుమాత్రం, జాలి బస్సు దిగిపోయి కోపా న్నెక్కించింది తన సీట్లో. ఎదుటి వాడికి గజ్జుంది కాబోలు. తన మోకాళ్ళకి వాడి కాళ్ళు తగుల్తున్నాయి. ఛీ! ఛీ!! గజ్జి వెధవల్ని బస్సెక్కనివ్వకూడ దనుకున్నాడు.

అంతవరకూ సర్వ మానవులూ సమానులేనని ఎవరేనా అంటే వినూరు కుండేవాడు రాజేశ్వర్రావు. ఇటుపైని ఎవరైనా ఆ మాటంటేమాత్రం గజ్జి వెధవలూ, చొంగ కార్చేవాళ్ళూ, బస్సులో నిద్రపోయే మిల్లు ప్రొప్రయిటర్లూ మిగతా వాళ్ళతో సమానులు కారని చెప్పేయ దల్చుకున్నాడు.

తన ప్రక్కవాళ్ళనీ, ఎదుటివాళ్ళనీ అసహ్యించుకున్నాక, వెనక్కి తిరిగి వెనకసీట్లు కలయజూసేడు రాజేశ్వర్రావు. అంతా ఆడ మళయాళం. ఎవరో యిద్దరు వయసొచ్చిన ఆడపిల్లలుమాత్రం స్క్రీన్ టెస్టుకి తయారైనట్టు ముస్తాబయ్యేరు - బాంబే హెయిర్ స్టయిల్స్‌తో, కంపెనీ బాడీల్తో. ఛీ! ఎంత సిగ్గులేదో వీళ్ళ తల్లి దండ్రులకి. వీళ్ళకీ జన్మలో సినిమా ఛాన్సు రాస్సురిగదా, మంచి సినీమా

చూసి అర్థం చేసుకునే యోగంకూడా లేదనుకున్నాడు. లోతులేని మనుషులు! అంతా పైజిలుగు.

రాజేశ్వర్రావు కెదురుసీట్లో ఒకసారి కూర్చున్నిద్దరు స్టూడెంట్లూ సినిమాల డిస్కషనులోకి దిగేరు. వాళ్ళలో ఒకడు పెద్దయ్యేక భగవదనుగ్రహం వుంటే దారాసింగుకి అన్నలాగా, అనుగ్రహం లేకపోతే తమ్ముళ్ళాగా ఔతాడు. రెండోవాడికిమాత్రం వయసే వస్తుంది కాని పెద్దవడు. యెండిపోయిన బీరకాయలా వున్నాడు. వాళ్ళ డిస్కషన్ సావిత్రీ, సాధనల మీదికి తిరిగింది. ఒకడు "సావిత్రి" మంచి అభినేత్రనీ, రెండోవాడు "సాధన" గొప్పదనీ తగువు పెట్టుకున్నారు. ఇద్దరూ సన్నాసులే అనుకున్నాడు రాజేశ్వర్రావు. తారలుకాదు. స్టూడెంట్సు.

ఫ్రంటుసీటువాడి కీ సంభాషణ నచ్చనట్టుంది. కళ్ళజోడు తీసి స్టూడెంట్సువేపు తిరిగి "నాకారుంది తెల్సా. నా ఖర్మంకొద్దీ యీ బస్సులో మీతో ఎక్కాల్సొచ్చింది. ఇహ నోర్మూయ్యండి" - అన్నట్టు చురచుర చూసి మళ్ళీ ముందుకి తిరిగిపోయాడు.

ఆ క్షణంలో రాజేశ్వర్రావుకి చొంగ కార్చేవాడిమీదకన్నా, మిల్లు ప్రొప్రయిటర్మీదకన్నా, స్క్రీన్ సెస్టమ్మాయిలమీదకన్నా, గజ్జివాడిమీదకన్నా ఫ్రంటుసీటువాడిమీదెక్కువ కోపం వచ్చింది.

బస్సులో యెవరికి నచ్చింది వాళ్ళు మాట్లాడుకుంటూను. మధ్య వీడెవడు చూపుల్తో ఆక్షేపించడానికి! వీడి

క్కారుంటే ఎవడిక్కావాలి? ఏనుగులుంటే ఎవడిక్కావాలి? ఆ యిద్దరు పిల్లల పెళ్ళీ చేసేస్తే తనూ వేస్తాడు వీడి తాతల్లాంటి శెర్లిన్నాస్లు. ఏం ఉద్యోగం వెలగబెడ్తున్నాడో వెధవాయిగారు! వేసుకున్న బట్టల ధోరణిబట్టి చూస్తే మెడికల్ రిప్రజెంటేటివ్‌లా వున్నాడు, అంతే! అంతే!! ఏం సందేహంలేదు. మందుల సేంపిల్సేవీ డాక్టర్లకివ్వకుండా వాడే మింగేస్తున్నాడు కాబోలు. మహా ఆరోగ్యంగా ఉన్నాడు. గాడిదకొడుకు. రక్తం కనిపిస్తోంది వాడి బుగ్గల్లో. ఆరోగ్యం వెదజిమ్ముతున్నాయ్ వాడి మెరిసేకళ్ళు. పట్టుమని పాతికేళ్ళైనా ఉండవు. ఇంతకీ క్రితం జన్మలో పెట్టిపుట్టి వుంటాడని సర్ది చెప్పుకున్నాడు రాజేశ్వర్రావు.

కాని ఫ్రంటుసీటువాడు బేగ్‌లోంచేదో ఇంగ్లీషు పుస్తకంతీసి నల్లకళ్ళద్దాలు తీయకుండానే చదువు ప్రారంభించగానే మళ్ళీ చిర్రెత్తుకొచ్చింది రాజేశ్వర్రావుకి. ఏంవిటా వెధవస్టయిలు? ఆ చదు వేదో కళ్ళజోడు తీసి తగులడరాదూ. ఉండచుట్టుకుపోయి మెడ మాత్రం సీటు బేక్‌రెస్టుకి తగిలించి, సీటు చివర అంచున మహాసున్నితంగా కూర్చుని మడ్డార్డుదగ్గరున్న గజానికి రెండుకాళ్ళూ నిగడదన్ని కూర్చున్నాడా ఫ్రంటుసీటువాడు. పెద్ద గొయ్యేదైనా వస్తే కిందపడి పచ్చడౌతాడు.

ఈవేళేం పచ్చడి చేసిందో తన యిల్లాలు? ఇంకో గంటలో తన ఊరు చేరిపోవచ్చు. ఇంకోవారంతో తనకీ, తన ఊరికీ ఋణం తీరిపోతుంది. ఆ వచ్చే రిలీవరు ఓ కార్డ

ముక్క రాస్చావగూడదూ! డైరెక్టు రిక్రూటు దర్జా వెలగ బెడుతున్నాడు. ఉత్తరం రాయకుండా, పోనీ తనకేం వాడే బాధపడ్తాడు. వాడెప్పుడొస్తాడో తెలీపోతే బంట్రోతైనా బస్సు కెళ్ళడు, అతగాణ్ణాహ్వానించడానికి.

కాలువలో కాకులు స్నానంచేస్తున్నాయి. శివ శివ! ఏ చావువార్త వినాలో యీవేళ. "ఈ బస్సులో యెవర్ని చంపేమంటావు" అని యమధర్మరాజు ప్రత్యక్షమై అడిగితే ఫ్రంటుసీటు వాణ్ణని తడుముకోకుండా ఆ క్షణంలో అనేస్తాడు రాజేశ్వర్రావు.

ఏదో పల్లెటూళ్ళో బస్సాగింది. రోడ్డుతో పందెం వేసుకుని పక్కనే పరిగెడుతోంది పంటకాలువ. కాలువలో అనాయాసంగా పరిగెడుతున్నాయి తెరచాప పడవలు.

పడవవాళ్ళ నల్ల శరీరాలు ఎండలో మెరుస్తున్నాయి.

రోడ్డుపక్కన ఓ ముస్లిం పిల్లడు వీధి కుక్కతో ఆడుకుంటున్నాడు. ఆ కుక్క వాడి మొహంఅంతా నాకుతోంది, ప్రేమగా.

బస్సు బైల్దేరింది. ఇంక తనూరు చేరేసినట్టే. ఏముంది! ఇంక నాలుగుమైళ్లు. కాని బస్సుపోతున్న పల్లెలో సంత జరుగుతోంది. ఎటు చూసినా పశువులూ, మనుషులూ కోలాహలంగా వున్నారు. కురుక్షేత్రంలా ఉందదంతా. దారివ్వని మనుషుల్ని, పశువుల్ని తప్పిస్తూ వానచినుకులమధ్య సహదేవుడు గుర్రాన్ని పోనిచ్చినట్టు పోనిస్తున్నాడు బస్సుని

డ్రైవరు. రాజేశ్వరరావు కళ్ళు మూసుకున్నాడు, నిద్రొచ్చేట్టుంది. పశువుల అరుపులు, మనుషులకేకలు, పిల్లల ఏడుపు. బస్సుహారను కలిసి ఘోష పెడ్తున్నాయి.

బస్సు జోరెక్కింది. కళ్లుమూసుకునే, బహుశా సంతదాటిపోయాం కాబోలనుకున్నాడు రాజేశ్వరరావు. నిద్ర, జాగ్రదావస్థకి మధ్య పొలిమేరలో వున్నాడతను. బస్సు జోరు జాస్తి అవుతోంది. చమటకి తడిసిన చొక్కాకి గాలి తగిలి హాయిగా వుంది.

ఇంతలోనే హారనుమోత - బ్రేకులచప్పుడు - బండివాళ్ళ అరుపులు - అకస్మాత్తుగా కళ్ళువిప్పిన రాజేశ్వరరావుకి ఎగురుతున్న చెట్లూ, రోడ్డుకడ్డంగా చెట్లని వెంటతరుముతూ పరుగెత్తే బస్సూ, అన్ని దిక్కులా పరుగెత్తుతున్న రెండెడ్ల బళ్ళూ - అన్నీ ఒక్కసారి కనిపించి - మరి - కనిపించడం మానేశాయి, పెద్ద చప్పుడుతో.

• • •

అతను మళ్ళా కళ్లువిప్పేసరికి మొహానికంతా కాయితా లంటించినట్టుంది. వంట్లో నీరసం జాస్తీగా వుంది. చేతులకి కట్లున్నాయి. బాధగా మూలిగాడు.

“అదృష్టవంతులు ఏం పర్వాలేదు, అన్నీ చిన్న దెబ్బలే. బాగా షాక్ తిన్నాడంతే. రేపు డిస్చార్జి చేసేస్తా” అన్నారు, అతనికి తెలిసిన గవర్నమెంటు డాక్టరుగారు. అప్పటిగ్గాని అతనికి పరిసరాలూ, పరిస్థితులూ గుర్తుకురాలేదు. మంచం

దగ్గర కాళ్ళవేపు గుడ్లనీరు కక్కుతూ నిలబడింది తన భార్య. బస్సు దేన్నో గుద్దేసుంటుంది.

"మరే, ఆ ఫ్రంటుసీట్లో వుంటే ఏమయ్యుండేదో! ఊహించడానికి భయమేస్తోంది" అన్నారు, డాక్టరుగారు ఇంగ్లీషులో.

దాంతో బాగా తెలివొచ్చేసింది రాజేశ్వర్రావుకి. "ఏం? ఏమైంది?" అని అడిగాడు.

"డ్రైవరూ, ఫ్రంటుసీట్లో వున్నాయనా వెంటనే చచ్చిపోయారు. మిగతా అందరికి ప్రాణభయం లేదు."

రాజేశ్వర్రావు మాటాడలేదు.

ద్వారంలోనుండి సాయంత్రం నీరెండ చతురస్రాకారంలో గదిలో పడుతోంది.

పక్షు లరుస్తూ తమ యిళ్ళకి వెళ్ళిపోతున్నాయి. మళ్ళీ ఈ ఎండా, యీ పక్షులూ రేపు వస్తాయి. రేపు తను డిశ్చార్జి ఐపోతాడు.

కాని ఆ ఫ్రంటుసీటు వాడికి రేపులేదు. పట్టుమని పాతికేళ్ళయినా తిరక్కుండానే బలవంతం చావు చచ్చిపోయాడు.

ఆలోచిస్తున్న రాజేశ్వర్రావు. "ఆ ఫ్రంటుసీట్లో వున్న దెవరో తెలుసా; మీ రిలీవర్" అన్న డాక్టరు మాటకి తుళ్ళిపడ్డాడు.

ఆ రిలీవర్ని చూడకముందు తిట్టేడు. చూసేక ఆశ్లేషించేడు.

అతను తను ఉద్యోగంనుండి రిలీవ్ చెయ్యడానికి వస్తున్నాడు.

ఘంటుసీటునుండి రిలీవ్ చేశాడు.

మృత్యువునుండి కూడా రిలీవ్ చేశాడు.

అతను కేవలం రిలీవర్ కాడు; ప్రాణదాత.

సిగ్గుతో చేతుల్తో మొహం కప్పుకున్నాడు.

తాసిల్దార్ రాజేశ్వరరావుకి తెగ దుఃఖం వచ్చింది.

(రా. వి. శాస్త్రిగారి "కార్నర్ సీటు" చదివేక.)

—o—